

Nr 229.

Av herr **Hedenlund**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gemensamt lönesystem samt lönereglering för kommunikationsverken.

Kungl. Maj:ts proposition nr 391 innebär i ett par avseenden mycket väsentliga förändringar av det genom kommunikationsverkens lönekommitté utarbetade, i stort sett enhälligt framlagda förslaget, nämligen i vad angår dels *lönerna för konstituerade högre befattningshavare* i allmänhet (16—21 lönegraderna), dels *arvodena till sådana befattningshavare, som tillsätts på förordnande*, d. v. s. chefer och överdirektörer m. fl.

I förstnämnda hänseende har Kungl. Maj:t vidtagit den ändring, att samtliga lönegrader från och med den 16:de och uppåt nedflyttas en löneklass, medförande en minskning i begynnelselönen av 480 kronor, varjämte 19:de och 20:de lönegraderna sammanslagits med påföljd således att 21:a lönegraden skulle bortfalla. Följden härav är således för de mest kvalificerade tjänstemannagrupperna, tekniska, juridiska och administrativa, en genomgående sämre ställning än vad kommittén efter grundlig prövning funnit sig böra föreslå, dels en ytterligare försämring för byråchefer samt direktörer vid statens järnvägar och telegrafverket.

Skulle detta förslag vinna riksdagens bifall, så torde ett av de viktigaste syftena med kommunikationsverkens lönereglering hava väsentligt förfelats. Det synes också med fog kunna uttalas, att förslaget åtminstone vad angår den kvalificerade tekniska personalen står i strid mot Kungl. Maj:ts egna direktiv för lönekommitténs arbete. Departementschefen har i den kungl. propositionen å sid. 8 återgivit detta direktiv sålunda: »Vidare framhöll jag såsom en fråga av framträdande vikt, särskilt för de tekniska verken, den ställning i avlöningssystemet, som borde intagas av personal med högre eller lägre teknisk utbildning, särskilt de befattningshavare, vilka hade att följa och leda utvecklingen på teknikens olika områden. Vikten av att ifrågavarande verk tillförsäkrades möjlighet att i konkurrens med den enskilda industrin kunna förvärva

och behålla en fullt kompetent teknisk personal inom olika tjänstemannakategorier, hade, såsom ovan antytts, från cheferna för dessa verk med styrka framhållits. Att detta med de nuvarande avlöningsförmånerna icke kunde ske, syntes mig emellertid uppenbart. Därest de nu berörda verken skulle vara i stånd att till sig knyta de krafter, som behövdes för ett rätt handhavande av de stora värden, vilka staten för produktiva ändamål nedlagt i dessa anläggningar, krävde denna fråga en tillfredsställande lösning.»

Visserligen skulle den högre utbildade personalen i mellangraderna enligt Kungl. Maj:ts förslag vinna en i vissa fall ganska betydande löneförbättring, men i de högsta lönegraderna blir förbättringen däremot *för de viktigaste befattningarna relativt mindre än för övriga befattningshavare*. Som exempel må här endast anföras att löneförhöjningen enligt en inom järnvägsstyrelsen verkställd beräkning skulle bli för förste ban- och maskiningenjörer m. fl. 14 à 15 procent, för ban-, maskin- och trafikdirektörer 6 à 11 procent, för byråchef och förste byrådirektör 11 à 16 procent, allt vid statens järnvägar, samt för byråchefer vid telegraf- och postverken 5 à 15 procent. Med dessa siffror för ögonen är det svårt att dela departementschefens mening, då han »vill särskilt framhålla, att den tekniskt utbildade personalen synes hava blivit så tillgodosedd, att nuvarande svårigheter att för statstjänsten förvärva och behålla sådan personal torde bli undanröjda».

Följden av berörda förhållande blir, att man möjligen uppnår en viss lättnad i fråga om rekryteringen av yngre tjänstemän, men den största och för verken kännbaraste svårigheten, nämligen att kunna kvarhålla erfarna, särskilt kvalificerade ingenjörer och andra tjänstemän inom de högre graderna, avhjälpes däremot icke. De sålunda försämrade framtidsutsikterna minska i sin ordning möjligheten till en god rekrytering även inom mellangraderna.

Departementschefen har för den föreslagna ändringsåtgärden icke anført annat skäl än att den vidtagits »med hänsyn jämväl till konsekvenserna i avseende å avlöningarna för närmast motsvariga befattningshavare inom andra delar av statsförvaltningen». Häremot torde med fog kunna åberopas vad lönekommittén i detta avseende anført (se bl. a. referat å sid. 95 i den kungl. propositionen): »Staten kan icke i längden vara betjänt av att i likställighetens intresse hålla samma löner för den inom den privata verksamheten högt betalda fackutbildade arbetskraften som för den icke specialutbildade, vilken betalas lägre. För att kunna i sin tjänst förvärva och behålla personer med de kvalifikationer, som på

de mera krävande posterna erfordras, måste staten tillse, att lönerna för dem åtminstone närma sig vad som bjudes å andra håll. Detta, att de specialutbildade tjänstemännen komma till högre löner än de övriga, får ingalunda uppfattas såsom en undervärdering av det arbete de senare utföra. Kommittén vågar också göra gällande, att den sökt så rättvist som möjligt väga de olika personalgruppernas inbördes intressen emot varandra.»

Med denna utgångspunkt har kommittén enhälligt kommit till sin uppfattning om den allmänna lönenivåns lämpliga läge för de högre befattningshavarna inom kommunikationsverken, en uppfattning, som även synes stå i god överensstämmelse med Kungl. Maj:ts ovan åberopade, den 28 juni 1918 givna direktiv. Att nu låta hänsynen till möjliga konsekvenser i avgörande delar omintetgöra detta för staten viktiga resultat, vore säkerligen oklokt. Skall staten kunna bedriva en sund affärsverksamhet så måste den vid behov frigöra sig från ett schablonmässigt nivellerande av lönerna för befattningar, som endast skenbart äro jämnställda, vartill här kommer att konkurrensen med likartad enskild verksamhet kräver särskilda åtgärder. Detta har kommunikationsverkens lönekommitté behjärtat. Därmed är visst icke sagt att icke åtskilliga befattningshavare inom andra statens verk med all rätt kunna göra anspråk på löneförbättring snarast möjligt, men den absoluta rättvisan kan ändock icke uppnås på en gång, och att nu av konsekvenshänsyn undanskjuta en i och för sig välgrundad lönereform för kommunikationsverkens högre tjänstemän kan icke vara tillrådligt.

På sålunda anförda huvudgrunder och under hänvisning i övrigt till lönekommitténs betänkande synes det för de affärsdrivande verkens ändamålsenliga utveckling vava nödvändigt att godkänna lönekommitténs förslag beträffande 16—21 lönegraderna.

Från detta förslag synes endast böra göras sådan avvikelse, att (i anslutning till reservationer av herrar Lübeck, Gärde och Jacobson, kommitténs betänkande sid. 319—323) en del specialingenjörer inom järnvägsstyrelsen, närmast geoteknikern, samt föreståndarna för bro- och signalavdelningarna placeras i 18:de lönegraden (som byrådirektörer) i stället för i 17:de lönegraden som förste byråingenjörer, varjämte kanaldirektören vid Trollhätte kanal synes böra placeras i 20:de i stället för 19:de lönegraden. — Beträffande geoteknikern hänvisas även till särskilt yttrande den 11 december 1918 av överingenjören i järnvägsstyrelsen Hj. Fogelmarck i anledning av lönekommitténs förslag. I fråga om övriga specialingenjörer föreslås här tillsvidare endast bro- och signalavdelningarnas

föreståndare uppförda i 18:de lönegraden, då frågan i övrigt synes böra bero på närmare utredning av järnvägsstyrelsen.

Vad härefter angår *arvodena till de högsta befattningshavarna*, som tillsätts på förordnande (kungl. prop. sid. 101—103), måste det jämväl därvidlag anses klokt att i allmänhet bibehålla de av lönekommittén föreslagna beloppen; några särskilda skäl för den vidtagna nedsättningen av dessa har departementschefen icke anfört. Med de affärsdrivande verkens snabbt växande omfattning och därmed följande betydelse för allmänheten och för statens ekonomi är det ytterst angeläget att som ledare kunna kvarhålla eller från den enskilda verksamheten förvärva synnerligen dugande män, utan att dessa därmed behöva se sina löneförmåner i allt för hög grad reducerade och hellre avstå från att ägna sig åt statstjänst i maktpåliggande, ofta otacksam ställning.

I anslutning till en av herr Lübeck till lönekommitténs förslag given reservation (kommitténs betänkande sid. 302—303) synes emellertid grundad anledning föreligga att bestämma *arvodet för vattenfallsverkets chef* till 35,000 i stället för av kommittén föreslagna 30,000 kronor, vilket av Kungl. Maj:t nedsatts till 25,000 kronor. För närvarande utgår arvodet med 20,000 kronor och är detta lägre än det redan år 1904 bestämda arvodet för direktören enbart vid Trollhätte kanal- och vattenverk ansågs bliva. År 1907 föreslogo tillkallade sakkunnige för den blivande vattenfallsdirektören ett arvode av 24,000 kronor, varom föredragande departementschefen, statsrådet Alfr. Petersson, efter gemensam beredning med civilministern den 3 april 1908 yttrade bland annat följande:

»Vad de sakkunniga föreslagit beträffande löneförmåner samt resekostnads- och dagtraktamenten finner jag mig böra biträda, dock med undantag för det föreslagna beloppet av direktörens avlöning. Detta hava de sakkunniga satt till 24,000 kronor och även Trollhättestyrelsen har ansett, att avlöningen ej bör sättas lägre. Det huvudsakligaste skälet därför är, att verkställande direktörens vid Trollhätte kanal- och vattenverk löneförmåner nu ungefär motsvara och framdeles sannolikt komma att överskjuta detta belopp. Detta skäl är onekligen tungt vägande. Vattenfallsdirektörens plats är ock av den synnerliga vikt, att det är av största betydelse, att avlöningen sättes så hög, att alltid lämplig person står att vinna för platsen. Då det oaktat jag anser mig

böra föreslå, att avlöningen bestämmes till endast 20,000 kronor, är det sålunda allenast av det skäl, att riksdagen så nyligen som förra året ansett sig böra bestämma avlöningen för järnvägsstyrelsens chef till sistnämnda belopp. Lägre än till 20,000 kronor anser jag i varje fall avlöningen för vattenfallsdirektören icke böra sättas. Likställes sålunda vattenfallsdirektören i avlöningshänseende med järnvägsstyrelsens chef, anser jag emellertid, att han även bör likställas med denna i pensions-hänseende.» — Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts proposition i motsvarande del.

Redan efter vad sålunda anförts och med beaktande av vattenfallsverkets utveckling torde det framstå som orimligt, att chefens arvode nu efter 11 år skulle ökas med endast 5,000 kronor medan statens järnvägar och telegrafverket motsvarande arvoden ökas med 15,000 resp. 10,000 kronor. Därtill kommer, att vattenfallsverket är det enda av statens affärsverk, som icke är av monopolnatur, utan har att bedriva sin verksamhet i konkurrens med enskilda företag, med därav följande särskilda kraf på ledningens skicklighet och handlingskraft. — Det kan också förtjäna erinras om att löneförmånerna för direktören (enligt föreliggande förslag överdirektören) vid statens kraftverksförvaltning enligt beslut vid 1918 års riksdag beräknas inom närmaste åren uppgå till c:a 30,000 kronor.

Vidare synes i anslutning till av herr Lübeck och Jacobson avgivna reservationer *tantiëmen till kraftverksdirektörer* vid statens vattenfallsverk böra genomgående beräknas till 0,5 procent å resp. kraftverksnettovinster och i övrigt enligt av lönekommittén föreslagna grunder.

Slutligen må här framhållas, att vid bifall till en samtidigt härmed avgiven motion rörande *bibehållande av kollegial styrelseform för statens vattenfallsverk* arvodet till styrelsens utomstående ledamöter synes böra bestämmas till 4.000 kronor för vardera, eller samma belopp som avses utgå till de av Kungl. Maj:ts föreslagna vattenfallsfullmäktige.

I de till Kungl. Maj:ts prop. nr 392, 393 och 394 hörande förteckningarna över befattningar vid statens järnvägar, postverket och telegrafverket erfordras vid bifall till ovanstående förslag några smärre formella ändringar.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville vid bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts prop. nr 391, med förslag till lönereglering för kommunikationsverken vidtaga ovan föreslagna änd-

ringar rörande dels lönerna till befattningshavare inom 16—21 lönegraderna, dels arvodena till verkens chefer och andra befattningshavare, som tillsätts på förordnande, samt till vattenfallsstyrelsens ledamöter.

Stockholm den 3 maj 1919.

AX. HEDENLUND.
